

Bijlage 15 Theoretisch Kader preventie: beschermende- en risicofactoren

De jeugdcoach op school is gericht op het preventief en effectief bijdragen aan het gezond, veerkrachtig, kansrijk en veilig opgroeien van jeugdigen. Het doel van preventie is het voorkomen van zwaardere problematiek. Hiermee maken we de beweging naar voren: gerichte effectieve preventie inzetten zodat jeugdigen later geen zwaardere (jeugd)hulp nodig hebben.

Bij de beweging naar voren onderscheiden we drie soorten preventie: universeel, selectief en geïndiceerd¹. *Universele preventie* is voor alle jeugdigen. Bij deze doelgroep is de gemeenschappelijke deler iets anders dan een gemeenschappelijke kwetsbaarheid, zoals leeftijd of gezinssituatie. Bijvoorbeeld, voor alle tweedejaars middelbare school leerlingen. *Selectieve preventie* is voor mensen die een verhoogd risico hebben op problemen. Bijvoorbeeld kinderen van alleenstaande ouders met een laag inkomen. *Geïndiceerde preventie* is voor individuen die een kwetsbaarheid én beginnend probleem hebben. Bijvoorbeeld ouders die in scheiding liggen en het belang van het kind niet meer vooropstellen. De jeugdcoach op school valt onder geïndiceerde preventie (om verwarring te voorkomen: betekent niet dat een kind een indicatie nodig heeft voor een traject; dit gaat alleen over het achterliggende theoretische model).

Om handvaten te geven aan een verhoogd risico hebben we gekeken naar de belangrijkste beschermende² en risicofactoren. Een kwetsbaarheid is de afwezigheid van één of meerdere beschermende factoren in combinatie met één of meerdere risicofactoren. De jeugdcoach op school zet in op het versterken van beschermende factoren en het terugdringen van risicofactoren.

Beschermende factoren

Beschermende factoren kunnen compenseren voor risico's en problemen waarmee iemand in diens leven tegenaan loopt. De tien belangrijkste beschermende factoren zijn volgens het Nederlands Jeugdinstituut:

- Sociale binding: Met het eigen gezin en andere volwassenen en jeugdigen in de omgeving.
- Kansen voor betrokkenheid: mogelijkheid om bij te dragen aan de omgeving, bijvoorbeeld in het eigen huis, school of de gemeenschap.
- Prosociale normen: een omgeving met duidelijke normen en waarden, regels en grenzen.
- Erkenning en waardering voor positief gedrag
- Steun van belangrijke volwassenen en voorzieningen in de omgeving: steun van ouders, beroepsopvoeders en andere volwassenen in de omgeving van de jeugdigen.
- Constructieve tijdsbesteding: mogelijkheid om mee te doen aan positieve vrijetijdsbesteding zoals creatieve activiteiten, sport of verenigingen.
- Competenties: vaardigheden op sociaal, emotioneel en gedragsmatig vlak.
- Cognitieve vaardigheden: algemene (zoals analyseren) en specifieke (zoals lezen en rekenen) cognitieve vaardigheden.
- Schoolmotivatie: ervaren van betrokkenheid bij leeractiviteiten, binding met de school en prestatiemotivatie.

---

¹ Driendonks, M. en Kruij, J. (2021). *De Potentie van preventie: Over de inzet van effectieve preventie*. Nederlands jeugdinstituut. [Website](#).

² Yperen, T. van, van der Maat, A. & Prakken, J. (2019). *Het groeiend jeugdzorggebruik: Duiding en aanpak*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. [Website](#).

- Positieve identiteit: jeugdige kijkt positief naar zichzelf en de toekomst. De jeugdige heeft een gevoel van eigenwaarde en persoonlijke effectiviteit.

Uit deze tien beschermende factoren zijn vier factoren het belangrijkste voor de jeugdcoach op school:

- Sociale binding met het eigen gezin en andere volwassenen en jeugdigen in de omgeving.
- Steun van belangrijke volwassenen in de omgeving.
- Competenties op het gebied van sociale-, emotionele- en gedragsmatige vaardigheden.
- Positieve identiteit: jeugdige heeft een gevoel van eigenwaarde en persoonlijke effectiviteit.

Risicofactoren

Risicofactoren bij het kind

- Bestaande emotieproblemen, lichamelijke problemen of gedragsproblemen/lastig temperament
- Lage zelfverzekerdheid

Risicofactoren van het systeem/de ouder(s) of verzorger(s)

- Psychische problemen of middelenmisbruik
- Ouders hebben weinig opvoedvaardigheden
- Ouders hebben conflict/scheiding
- Verstoorde ouder-kind relatie

Risicofactoren in de omgeving

- Afwijzing door leeftijdsgenoten/gepest worden
- Weinig vrienden of vrienden met gedragsproblemen/middelenmisbruik
- Opgroeien in armoede, een eenoudergezin of in een achterstandsbuurt

Matrix met thema's en factoren

De beschermende- en risicofactoren zijn onderverdeeld in vier thema's: gezondheid, veiligheid, kansrijk en veerkracht. Het JOS-traject moet helpen om de jeugdigen en diens systeem dichterbij de gewenste situatie en verder van het probleem te krijgen.

	Gewenste situatie	Probleem
Gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdige heeft positieve tijdsbesteding 	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdige doet aan middelenmisbruik • Jeugdige heeft vrienden met gedragsproblemen of middelenmisbruik
Veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdige heeft sociale binding met het gezin en vrienden • Jeugdige krijgt erkenning en waardering voor positief gedrag • Jeugdige krijgt steun van belangrijke volwassenen 	<ul style="list-style-type: none"> • Verstoorde ouder-kindrelatie • Ouders hebben conflict of liggen in scheiding • Ouders hebben psychische problemen of middelenmisbruik • Jeugdige wordt gepest/afgewezen door leeftijdsgenoten
Kansrijk	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdige heeft kansen voor betrokkenheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Ouders hebben onvoldoende opvoedvaardigheden • Jeugdige groeit op in armoede

	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdige groeit op met prosociale normen • Jeugdige heeft schoolmotivatie 	
Veerkracht	<ul style="list-style-type: none"> • Jeugdige heeft competenties (sociale, emotionele en gedragsmatige vaardigheden) • Jeugdige heeft cognitieve vaardigheden (logisch, analytisch denken, en lezen en schrijven) • Jeugdige heeft een positieve identiteit (eigenwaarde en ziet toekomst positief) 	<ul style="list-style-type: none"> • Lage zelfverzekerdheid • Bestaande emotieproblemen, lichamelijke problemen of gedragsproblemen